

MARKO MARULIĆ I MUZEJ GRADA SPLITA

ELVIRA ŠARIĆ
Muzej grada Splita
Split

U 15. i 16. stoljeću Split je obilježen jakom humanističkom djelatnošću i književnim krugom okupljenim oko Marka Marulića (1450.-1524.), pjesnika i pisca vjerskih rasprava europskog ugleda. Izobraženi plemići, građani, redovnici i svećenici bave se glazbom i književnim stvaranjem na latinskome, hrvatskome i talijanskom jeziku. Zanimaju se za povijest, proučavaju antičke spomenike, posjeduju biblioteke i u do-diru su s intelektualcima iz okolice i iz talijanskih gradova, odakle dobivaju po-ticaje. Fra Bernardin Splićanin objavio je 1495. godine u Veneciji *Lekcionar*, prvu hrvatsku knjigu tiskanu latinicom, a Marko Marulić 1501. godine piše *Juditu*, prvo književno djelo na hrvatskom je-ziku. Njegova djela doživjela su izdanja u raznim europskim zemljama, Marulić je stekao svjetski ugled i do danas je naš najprevođeniji autor. Marulić s Dminom Papalićem skuplja i proučava antičke solinske natpise, a u Papalićevoj palači, sastaju se i ostali splitski humanisti. To su Jerolim Papalić, Franjo Božićević Natalis, Jerolim i Franjo Martinčić, Nikola Matulić Alberti, Jerolim Čipiko, Rogerij Capogrosso i Bernard Zane.

Počeci muzejskog djelovanja i sku-pljanja spomeničke baštine u Splitu po-vezani su upravo s gotičko-renesansnom Papalićevom palačom u kojoj je smješten

Muzej grada Splita. U toj reprezentativ-noj palači, koja je pripadala splitskoj plemićkoj obitelji Papalić¹, nalazila se zbirka antičkih kamenih spomenika iz Sa-lone. Obilazeći solinske ruševine, Marko Marulić i Dmine Papalić skupljali su i proučavali antičke natpise koje je Papalić dao uzidati u dvorište svoje palače. Dmi-ne Papalić, kojemu je Marulić posvetio objavljenu zbirku antičkih natpisa, pri-padao je dobrostojećem krugu uglednih i učenih splitskih humanista tadašnjega relativno malog Splita. Krajem 15. i početkom 16. stoljeća srećemo ga na raznim istaknutim javnim dužnostima. Ulomci su u dvorištu palače ostali sve do 1885. godine, kada je veći dio prenesen u Arheološki muzej kod Srebrnih vrata Dioklecijanove palače, a poslije u novu zgradu u Zrinsko-Frankopanskoj ulici, gdje se nalaze i danas, u prostoru atrija, kao uvod u muzejski postav.²

Začeci gradskog muzeja u drugoj polo-vici 19. stoljeća vežu se uz Gradsku bi-blioteku, (danas Sveučilišna knjižnica), koja je po po zamisli njezina utemelji-telja i prvog upravitelja Dušana Manger-a, trebala zadovoljiti kulturne potrebe tadašnjih stanovnika Splita. Od 1915. u sklopu te institucije sustavno se počinju prikupljati predmeti i građa za budući muzej, smješten u palači Bernardi, koja je sagrađena nad ostacima renesan-snih zidina iz 16. stoljeća. Tijekom tri desetljeća Manger je prikupio znatno kulturno blago u knjigama, rukopisi-ma, raznim rijetkostima i uspomena-

¹ Duško Kečkemet, *Poljički Papalići i njihov doprinos gradu Splitu*, Poljički zbornik 3, Split, 1978., str. 169-192.

² E. Marin, B. Kirigin, Z. Buljević, S. Ivčević, A. Piteša, D. Kliškić, *Vodič – Arheološki muzej Split*, Split, 2002., str. 5.

Slika 1. Ovitak CD-roma *Split Marulićeva doba*

ma na prošli život Splita i Dalmacije, tako da više ustanova i muzeja u Splitu svoj osnutak duguju upravo njemu. Od 1925. godine, uz veliku čitaonicu i ostale prostore, osposobljava se na drugom katu, u dvjema sobama kuće Bernardi, Muzejsko-historijsko odjeljenje, koje će prerasti u samostalnu ustanovu. U godinama koje slijede, pa sve do kraja Drugoga svjetskog rata, otkupima i darovnicama skupljala se raznovrsna muzejska građa koja se odnosi na život i djelo Marka Marulića. Muzej grada osnovan je 1946. godine, a ime je dobio dvije godine kasnije. Prvi ravnatelj bio je Marko Uvodić, autor brojnih pripovjedaka i kroničar splitskog života. Nje ga je naslijedio Ćiro Čičin-Šain, novinar i književnik koji je posebnu pozornost pridavao arhivskoj građi i koji je 1950. godine pokrenuo prva muzejska izdanja. U toj fazi, do 1950. godine, Muzej je i dalje smješten u palači Bernardi na Pisturi, ali je i taj prostor od šest dvorana postao pretijesan i nedostatan.

Presudan događaj u povijesti Muzeja jest izložba priređena 1950. godine, prigodom proslave obljetnice Marulićeva rođenja, nakon koje je prostor Papalićeve palače trajno ustupljen Muzeju i otvoren javnosti dvije godine poslije, sa stalnim postavom unutar kojega je prezentiran i književni život pripadnika humanističkog kruga. Najveći broj izloženih predmeta činila su Marulićeva djela na hrvatskome i latinskom jeziku, u originalu i u prijevodima, te sačuvani primjerci knjiga iz Marulićeve biblioteke. Osim izdanja i rukopisa o Maruliću, kao što su djela Frane Natalisa i Petra Lucića, izložene su skulpture, slike i crteži, predmeti umjetničkog obrta i oružje iz 15. – 17. stoljeća.³

Muzej je svečano otvoren javnosti 1952. godine s djelomičnim postavom koji je

³ Katalog izložbe u Papalićevoj palači u Splitu, priređene od 8. do 22. listopada 1950. godine, prigodom 500. godišnjice rođenja Marka Marulića, Split 1950.

obuhvatio povijest splitske autonomne komune i mletačke vladavine, s posebnim naglaskom na Marulićevo doba, dok je u prizemlju bilo izloženo oružje koje se koristilo u obrani grada. Marulićeva jubilarna izložba pridonijela je tome da Muzej dođe do reprezentativne zgrade koja mu najbolje odgovara, kako se pisalo u tadašnjem tisku.⁴ U vodiču po muzejima i galerijama u Splitu, izdanju Muzejskog društva Split iz 1969., navodi se da je prikazano prvo razdoblje grada pod mletačkom upravom (15. i 16. stoljeće), prve slike i gravire grada, grbovi plemićkih obitelji te literatura kruga Marka Marulića.⁵ Od 1960. do 1979. godine ravnatelj Muzeja je Duško Kečkemet, poznavatelj splitske povijesti i umjetnosti te pokretač vrijednih edicija i stručnih publikacija. Jedna od tadašnjih brojnih povremenih izložbi gostovala je u Povijesnome muzeju u Zagrebu 1972. godine pod naslovom *Marko Marulić i Split njegova doba*.⁶ Godinu dana prije, u povodu 450. obljetnice prvog izdanja *Judite*, Naučna biblioteka i Muzej grada postavili su tu izložbu u prostoru Papalićeve palače.

Nakon dugogodišnjeg uređenja muzejskog sklopa dovršen je 1992. godine novi stalni postav, osmišljen tako da se na prvom katu svečane dvorane Papalićeve palače grupa predmeta odnosi na mjesto gdje su se oko središnje osobnosti europskog humanizma okupljali njegovi prija-

telji i uglednici. Izložena je brončana bista Marka Marulića, rad Ivana Meštrovića, rodoslovno stablo obitelji Marulić i ekspanati iz druge polovice 15. stoljeća, vezani za Marka Marulića.⁷ U programiranju postava, osim stručnoga muzejskog tima s tadašnjom ravnateljicom Dešom Dianom, mentor za muzeološku dionicu bio je prof. dr. Antun Bauer, a za pojedina područja angažirani su savjetnici.⁸ Prvi put od nastanka Muzeja 1915. bilo je moguće izložiti fundus koji prezentira kulturno-povijesnu baštinu grada od prvih tragova življenja na području današnjeg Splita sve do najnovijih dana. Cjelokupna koncepcija izlaganja uvjetovana je postojećim rasporedom Papalićeve palače i pripadajućeg sklopa zgrada. Obilježavajući obljetnicu nastanka *Judite*, prvoga umjetničkog epa hrvatske književnosti ispjevanoga hrvatskim jezikom, 2001. godine postavljena je izložba *Split Marulićeva doba*, kojom su muzejski djelatnici sa suradnicima, vrsnim poznavateljima toga razdoblja, željeli upoznati posjetitelje s pjesnikovim životom i djelom, s poviješću grada i umjetničkim djelima toga vremena.⁹ Sama zamisao o izložbi rodi-

⁴ *Muzej grada Splita*, Slobodna Dalmacija, 7. srpnja 1951., str. 4.

⁵ *Muzeji i galerije u Splitu*, Muzejsko društvo, 1969.

⁶ Duško Kečkemet, *Marko Marulić i Split njegova doba*, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, 1972.

⁷ Zbirka starih i vrijednih knjiga: *Dictorum factorumque memorabilium libri seks*, Antverpiae, 1577. (R-6) i *Circa l'istituzione de buono e beato vivere*, Venetia, 1569. (R-1), zbirka slikarstva: *Bogorodica s Djetetom* koja je prema tradiciji pripadala obitelji Maroli, bliskoj Lazzaru Bastianiju (inv. br. 1244), zbirka kamenih spomenika: kapitel s grbom obitelji Marulić (inv. br. 1130).

⁸ Deša Diana, *Uoči otvorenja Muzeja grada Splita*, Informatica Museologica 1/2, 1990., str. 26.

⁹ Voditelj projekta: Goran Borčić; autori izložbe, panoa, tekstova i kataloških jedinica u katalogu i mapi izložbe: Tea Blagaić Januška

la se u sklopu priprema za proslavu milenijjskih Marulićevih obljetnica: 550. godišnjice piščeva rođenja (1450.-2000.) i 500. obljetnice nastanka njegove *Judite* (1501.-2001.). Upravo je taj projekt tijekom idućih godina potaknuo događaje i izložbe u Španjolskoj, Čileu, Argentini i Makedoniji.¹⁰ Od studenog 2001. do siječnja 2002. izložba je postavljena u prostoru kasnogotičke palače, graditeljskom djelu Jurja Dalmatinca, mjestu gdje su se u svečanoj dvorani, u kojoj je postavljen dio izložbe od ukupno 222 izložaka i 30-ak panoa, hrvatski književnici i humanisti okupljali oko Marulića, te čitali svoje stihove i prozu.¹¹

Knjige i oružje hrvatske renesanse naslov je izložbe postavljene u sklopu projekta Dani hrvatske kulture u Španjolskoj od 5. do 28. veljače 2002., u Alcalá de Henares pokraj Madrida, rodnom gradu velikog španjolskog pisca Cervantesa, u najvećem i najstarijem španjolskom Sveučilištu. Izložba oružja s više od 120 originalnih izložaka znatno je proširena

i obogaćena primjercima iz privatnih zbirki, a upotpunjena je panoima s tekstom na španjolskom jeziku, replikama umjetnina s izložbe *Split Marulićeva doba*,¹² te brojnim izdanjima knjiga Marka Marulića po izboru Marulianuma. Projekt *Marko Marulić i humanistička Europa* u Nacionalnoj knjižnici u Madridu bila je najveća izložba o Maruliću izvan Hrvatske, koju je vidjelo oko 14 000 posjetitelja. Navodi se da je to “prava retrospektiva o najslavnijem predstavniku hrvatskog renesansnog humanizma, Marku Maruliću”, te da “izložba pruža ključ koji omogućuje bolje razumijevanje razdoblja hrvatske povijesti, odnosno dijela europske povijesti jer je artikulirana u dvije glavne cjeline, za europsku renesansu najznačajnije: knjige i oružje”.¹³

Otvorenje izložbe *Split Marulićeva doba* krajem 2004. godine u Čileu planirano je u sklopu programa postavljanja spomenika Marku Maruliću u Punta Arenasu. Nakon što je iste godine ispunjena višegodišnja želja Čileanaca hrvatskog podrijetla, na Plazi del Immigrante Croata - Trgu hrvatskih doseljenika, uz biste čileanskih

(povijesne i društvene prilike), Bratislav Lučin i Branko Jozić (Marulićeve knjige i rukopisi), Radoslav Bužančić (graditeljstvo), Elvira Šarić (kiparstvo), Ivana Prijatelj-Pavičić (slikarstvo), Nela Žižić (sakralno zlatarstvo), Vjekoslava Sokol (tekstil i namještaj), Helga Zglav-Martinac (keramika), Goran Borčić (oružje i obrana Splita te mjed i željezo); autori likovnog postava: Marija Marković Boko, Mirko Gelemanović, Josip Miljak, Dina Vuletin.

¹⁰ Goran Borčić, *Međunarodna kulturna suradnja Muzeja grada Splita 1999.-2004.*, Split, 2005., izložba u povodu obilježavanja Međunarodnog dana muzeja.

¹¹ Osim u katalogu i mapi, izložba *Split Marulićeva doba* predstavljena je na CD-u i na Webu.

¹² Autori izložbe su Goran Borčić, Valter Firić i Zlatko Sunko, a autor likovnog postava Mirko Gelemanović, katalog izložbe: *Letras y armas en el renacimiento croata*, Alcalá de Henares, 2002.

¹³ 1. E. M; Alcalá exhibe “las armas y las letras” croatas de los siglos XV y XVI, ABC MADRID LUNES 4-2-2002, 2. Croacia “Letras y armas en el Erenacimiento Croata”, ACTIVIDADES CULTURALES, UNIVERSIDAD, Febrero de 2002; 3. X. C; Exposición en la ua - Croacia: armas y letras, REVISTA / DIARIO DE ALCALA, 5/2/02; 4. La Universidad de Alcalá acoge la exposicion Letras y armas en el renacimiento croata, PUERTA DE MADRID, 2-2-2002.

pjesnika i spomenika hrvatskom doseljenu, otkrivena je bista Marka Marulića, rad akademskog kipara Ante Strinića. U toj prigodi uz popratni je program postavljena izložba.¹⁴ Marulić nije mogao proći nezapaženo ni u tom dijelu Patagonije, kako je naveo gradonačelnik Punta Arenasa, najjužnijega grada na svijetu.¹⁵ Izložba je postavljena u dvije dvorane novouređenoga galerijskog prostora Casa Azul del Arte/Salon del Edificio Gobernador Carlos Borjes.¹⁶ Za vrijeme posjeta Santiagu izaslanstvo iz Splita primljeno je u Hrvatskom klubu, najvećemu i najbolje uređenom od svih naših klubova u svijetu, gdje je predloženo da izložba u obliku fotopanoa, koja je darovana gradu Punta Arenasu, bude prenesena i u Santiago, kako bi našim iseljenicima pokazala dio bogate hrvatske povijesne i umjetničke baštine.

Još tijekom gostovanja u Punta Arenasu, ali i prigodom gostovanja izložbe južnoameričkog umjetnika iz Perua u Muzeju grada Splita, Muzej je pozvan da predstavi izložbu i našim iseljenicima u Argentini, što je i realizirano zahvaljujući suradnji i pomoći voditeljice splitske podružnice Hrvatske matice iseljenika Branke Bezić-Filipović, potpori Uprave za međunarodnu kulturnu suradnju Ministarstva vanjskih poslova i galerijskog centra Centro Cultural Recoleta u Buenos Airesu. Cilj izložbe Muzeja grada Splita bio je proširiti znanja o hrvatskoj

povijesti i umjetnosti, osobito o ocu hrvatske književnosti Marku Maruliću, kako među našim iseljenicima, tako i među ostalim stanovnicima Buenos Airesa. Kako je časopis za kulturu *Studia Croatica* prije par godina jedno kompletno izdanje posvetio Marku Maruliću, razumljiv je velik interes tamošnjih Hrvata za našom izložbom koja prikazuje izuzetno važno povijesno i kulturno razdoblje. U suradnji s Veleposlanstvom Republike Hrvatske u Buenos Airesu, 16. lipnja 2006. godine u Centro Cultural Recoleta otvorena je izložba *Split Marulićeva doba*. U tom poznatom izložbenom prostoru u Buenos Airesu izložba je bila otvorena do 3. srpnja. Za tu prigodu tiskan je u Argentini poseban katalog izložbe.¹⁷ Nakon Buenos Airesa izložba je svečano otvorena u drugom gradu Argentine – Rosariju.

U sklopu događanja tijekom 4. Dana hrvatske kulture u Makedoniji organizirana je izložba nastala redukcijom izložbe što ju je organizirao Muzej grada Splita 2001. godine. Nositelji organizacije u Bitoli su Makedonsko-hrvatsko društvo “Marko Marulić” i Zajednica Hrvata te splitska Matica iseljenika.¹⁸ Izložba postavljena u Gradskome muzeju u Bitoli sastojala se od panoa, s tekstualnim dijelom i slikovnim materijalom s pripadajućim legendama, koji su prezentirali sliku Splita iz sredine 15. do sredine 16. stoljeća, upoznavajući posjetitelja s povijesnim prilikama u gradu i okolici te s najznačajnijim postignućima s područja likovne umjetnosti i umjetničkog obrta. Posebno je naglašen pozitivan utjecaj

¹⁴ *Split en la epoca de Marulić*, Punta Arenas, Čile, 2004.

¹⁵ *Otkrivena bista Marka Marulića*, Slobodna Dalmacija, 20. studenog 2004., str. 2.

¹⁶ Marina Protić, *Mala Dalmacija u Ognjenoj zemlji*, Slobodna Dalmacija, 5. prosinca 2004., str. 10.

¹⁷ *Split en la epoca de Marulić*, Buenos Aires, Argentina, 2005.

¹⁸ *Split Marulićeva doba*, Bitola, 2005.

Marka Marulića i humanističkog kruga na cjelokupni kulturno-umjetnički život renesansnog Splita.

I posljednja izložba, kao rezultat projekta *Split Marulićeva doba* otvorena je 2. kolovoza 2006. godine u dva grada općine Mundmitar, u talijanskoj pokrajini Molise. Mjesto Mundmitar jedno je od posljednjih slavenskih naselja u Italiji te je, uz Filiče (San Felice del Molise) i Kručce (Acquaviva Collecroce) posljednji ostatak hrvatske kolonije koju su osnovali izbjeglice iz Dalmacije naselivši se tu u 15. stoljeću. Dakle, izložba je predstavljena potomcima naših iseljenika koji su se tu doselili upravo u Marulićevo doba. Pri realizaciji svih tih programa uspostavljena je suradnja s pojedincima i institucijama poput Marulianuma, istraživačko-dokumentacijskog centra osnovanog 1995. godine, tiskan je veći broj kataloga i drugih izdanja radi promicanja samog Marulića i hrvatske baštine u europskim i svjetskim kulturnim krugovima. Muzejska djelatnost Muzeja grada Splita vezana za klasika hrvatske književnosti nastavit će se i dalje zbog vrhunske razine i opsega književne ostavštine, kao i društveno-povijesnog konteksta humanističkog kruga kojemu je on pripadao, što zahtijeva sustavno proučavanje i dostojno predstavljanje kulturnoj javnosti.

LITERATURA

- Deša Dijana, *Muzej grada Splita*, Split, 1997.
 Deša Dijana, *Osnivači i prvi muzejski djelatnici u Splitu, Osnivači i prvi kustosi muzeja u Hrvatskoj*, Osijek, 1999.
 Duško Kečkemet, *Poljički Papalići i njihov doprinos gradu Splitu*, Poljički zbornik 3, Split, 1978., str. 169-192.

- Mirko Tomasović, *Životopis Marka Marulića Marula*, Mogućnosti 7-9, Split, 1998., str. 1-24.
 Muzej grada Splita, *Vodič*, Split, 2003.

MARKO MARULIĆ AND THE SPLIT CITY MUSEUM

In the 15th and 16th centuries Split was marked by strong humanist activities and a literary circle that formed around Marko Marulić (1450-1524). The beginnings of museum activities and collecting of the heritage in Split have been linked with the Gothic and Renaissance Papalić Palace, where the Split City Museum is housed. A defining moment in the history of the Museum is the exhibition presented in 1950 to mark the anniversary of Marulić's birth, after which the Papalić Palace was definitely given to the Museum; two years later it opened to the public with a permanent exhibition that included the presentation of the literary life of the Renaissance circle. One of the temporary exhibitions travelled to Zagreb in 1972 for the marking of the anniversary of the first edition of Judita at the History Museum with the title Marko Marulić and Split in His Time.

After many years of work on the museum, the new permanent exhibition opened in 1992; it was conceived in such a way that a group of objects on the first floor of the Papalić Palace relates to the place where friends and notable figures gathered around the central figure of the European Renaissance.

Marking the 500th anniversary of Judita, the Museum presented the exhibition Split in the Time of Marulić, aimed at presenting the life and work of the poet as well as the history of the city and works of art created at that time. This project spawned events and exhibitions in Spain, Chile, Argentina and Macedonia.

The implementation of the programme establishes cooperation with individuals and institutions like the Marulianum, and led to the publication of catalogues and other editions to promote Marulić and the Croatian heritage in Europe and beyond. Museum activities linked with the classic figure of Croatian literature continues